

GERUCHTEN 34

LIJDEN (S)

WEG?

NIEUWS INFORMATIE CULTUUR

THEOLOGIE WETENSCHAP

VOORJAAR 2011

INHOUD

Redactioneel <i>Rolinka klein Kranenburg</i>	3
'Ieder heeft zijn eigen kruis te dragen' <i>Ad Boogaard</i>	5
Weg van de pijn <i>Coen Wessel</i>	7
<i>Hydepark Corner: Shit Happens</i> <i>Ad Boogaard</i>	9
Naar een ethiek van de kwetsbaarheid <i>Christa Anbeek</i>	10
<i>Gastcolumn: De broer van Job</i> <i>Kees van der Zwaard</i>	12
<i>Laten vieren: De veertigdagentijd</i> <i>Rienk Lanooy</i>	13
Lijdensverhaal for kids <i>Irma Hoogendoorn</i>	14
<i>Studieverlof: Op adem komen</i> <i>Helmer le Cointre</i>	15
<i>Geruchtenmachine: Social Sunday</i> <i>Fred Omvlee</i>	17
Compassie en politiek <i>Ruard Ganzevoort</i>	18
Stemming binnen OGG	19

De wurm

Er zit een wurm in onze juttepeer
dat weten we nu zoetjesaan wel zeker.
Het ligt misschien, wie weet, wel aan de kweker
of aan de groenteman, of aan het weer.

De ene mens denkt aldoor vol verdriet:
'hoe komt die wurm erin?' Hij wil het weten.
De and're mens wil nooit meer peren eten,
maar dat is overdreven, vindt u niet?

Dan is er altijd ook nog wel een man,
zo een, die denkt de wurm eruit te krijgen
door bovenmatig met zijn vuist te dreigen,
maar nebbisj, zeg, daar schrikt die wurm niet van.

Er zijn er ook, die houden zo van fruit,
dat zij de peer met wurm en al verslinden,
en zeggen dat ze 't overheerlijk vinden,
maar in het donker spugen ze hem uit.

En daar in dat cafeetje zit er een,
die zegt: het is geen peer. Het is aan appel.
Ik zeg maar zo, wat maak je je te sappel,
alla, 'n wurm. Ik eet er maar omheen.

*

Annie M.G. Schmidt

REDACTIONEEL

Hoe ga je om met die wurm in jouw peer?
Wat doe je als tegenslag je pad kruist?
Hoe verhoud je je tot het lijden van je
medemens, van jezelf? In het vers van
Annie Schmidt worden ons de verschil-
lende mogelijkheden genoemd. Helaas is
de bittere constatering dat in onze zoge-
naamd maakbare samenleving het kwets-
bare en kapotte van het menselijk bestaan
steeds meer wordt weggepoetst. Een
voorbeeld daarvan is het spotje van SIRE,
dat op een ontluisterende manier onze
terugtrekkende beweging laat zien op het
moment dat een vriend of vriendin dodelijk
ziek blijkt te zijn. 1 op de 4 Nederlanders
verbreekt het contact. Kennelijk moet het
leven mooi, gaaf en geweldig zijn. En alles
wat dat in de weg staat, wordt vakkundig
toegedekt.

Tijd dus om in deze editie van *Geruchten*
LIJDEN centraal te stellen. De kerk heeft
vanuit haar traditie altijd de zin van het
lijden benadrukt. En daar speelt lijdens-
verhaal van Jezus een grote, zo niet
centrale rol in. In haar kruiswegstaties
heeft kunstenaar Cobi van Hulst een
verbinding gelegd tussen het lijdens-
verhaal en het kruis dat elk mens in zijn

of haar eigen leven te dragen heeft. Een interview met deze kunstenares komt van Ad Boogaard, onze vertrekkend redactielid, die in deze editie ook nog een scherpe bijdrage heeft geleverd in *Hydepark Corner*. Aarnoud van der Deijl heeft al afzwaaiend nog terdege meegedacht en zette ons op het spoor van Christa Anbeeks 'ethiek van de kwetsbaarheid'. Zonder pijn, zonder lijden, lijkt het leven misschien wel aantrekkelijk, maar is dat ook werkelijk waar? Geïnspireerd door het boek van Amanda Kluveland neemt Coen ons mee langs de weg van de pijn.

Wanneer wij ons deze veertigdagentijd bezighouden met het verhaal van Jezus' weg van kruis naar opstanding, worden we opnieuw geconfronteerd met de weerbarstigheid van dit verhaal. Projecten in de veertigdagentijd kunnen helpen in het vertellen van het verhaal. Maar, zo vraagt Rienk zich in de rubriek *Laten vier* terecht af, doen ze de betekenis van het lijden, sterven en de opstanding ook daadwerkelijk recht? Irma Hoogendoorn voert een pleidooi om het niet mooier te maken dan het is, maar wel het hele verhaal te vertellen.

Uiteraard hoeft u uw vaste rubrieken niet te missen. Kees van der Zwaard gaat in gesprek met God, in de *Geruchtenmachine* lezen we hoe we onszelf multimediaal de wereld in kunnen slingeren, het studieverlof van Henri le Cointre laat zien hoe de identiteit van de gemeenschap zich uitdrukt in de liederen die zij zingt.

Voor mij was het mijn vuurdoop om, gelukkig samen met Dick Vos, de eindredactie te voeren van deze editie. Het was een hele weg, een lijdensweg zou ik het niet willen noemen. Ik denk dat het woord passie dan beter op zijn plek is, maar dan wel in haar dubbele betekenis.

Veel leesplezier!

Rolinka Klein Kranenburg

'IEDER HEEFT ZIJN EIGEN KRUIS TE DRAGEN'

// Ad Boogaard

Dit is wat Cobi van Hulst letterlijk en figuurlijk in haar werk verbeeldt: de mens met zijn kruis. De mens met dat wat hij te dragen heeft, tot het einde toe. Dat wat hij niet ontlopen kan: zijn tekort, zijn gemis, zijn gebrek, zijn zwak.

Ze heeft haar eigen thematiek verbonden aan de kruisweg zoals die in veel rooms-katholieke kerken te zien is. De traditionele kruisweg die in veertien staties de weg verbeeldt die Jezus aflegde nadat hem het kruis werd toebedeeld.

Ook Cobi's mens is met zijn kruis op weg, en dus wordt er ook in haar werk gedragen, geweend, gevallen, ontkleed, gekruisigd, gestorven en begraven.

Maar het zijn niet de overgeleverde beelden die als uitgangspunt dienden, het zijn de oude woorden die opnieuw gelezen werden en in beeldtaal zijn omgezet. Daardoor wijken deze *Kruisdraggers* af van de traditie en kunnen we in de mens met zijn kruis Jezus zien, maar ook onszelf, hier en nu, op onze eigen 'Via Dolorosa', zoals de titel van de serie luidt.

Een interview met Cobi van Hulst, beeldend kunstenaar.

Waarom kruiswegstaties?

"Het begon met een persoonlijke ervaring, toen ik me realiseerde dat ik het leed, het 'kruis' van een ander niet kan overnemen. Hoe graag ik dat ook zou willen. De ander zal zelf zijn kruis moeten dragen. Toen ik dat inzicht wilde verbeelden, ontstond als vanzelf het beeld van twee handen die een kruis dragen. En omdat je als mens een levensweg gaat, kwam ik al snel op het idee van een kruisweg en kruiswegstaties. De katholieke beeldtaal bleek me, na dertig jaar schoppen tegen de kerk, nog verrassend vertrouwd.

Wat mij ook vrijheid gaf, was mijn ontmoeting met Rinke Nijburg (kunstenaar en docent aan ArtEZ hogeschool voor de kunsten te Arnhem,

AB). Hij gebruikt in zijn werk veel religieuze beeldtaal en gaat daar heel vrij mee om. Voor mij was dat grote een ontdekking: dat mág dus! Ik mag die beelden gewoon gebruiken!

Soms vallen de dingen samen. In die tijd bracht ik ook een bezoek aan *De Refter*, een voormalig klooster in Ubbergen bij Nijmegen. Iemand had mij getipt dat dit wellicht een fijne plek was om mijn werk te exposeren. Toen ik daar kwam bleken ze juist invulling te willen geven aan een kroonjaar: het 100-jarig bestaan. Ze wilden dat 'vieren' met exposities die te maken hadden met de religieuze ruimte. Het is daar heel leeg en heel stil. In gedachten kon ik mijn kruisweg daar zo neerhangen. Mijn plan en die ruimte leken op elkaar gewacht te hebben, zo mooi paste het één bij het ander. Maar ik had toen nog maar één statie af en de datum stond vast. Ik had dus precies negen maanden voor het geheel...

Als uitgangspunt voor jouw kruisweg koos je niet de traditionele beelden, maar de titels van de staties. Waarom?

Ik houd van woorden. Ik heb eerst Nederlandse Letterkunde gestudeerd, maar achteraf de woorden ingeruild voor beelden. Toch is met name poëzie nog heel erg in mij en mijn werk aanwezig. Ik merk dat ik het nodig heb om woorden als uitgangspunt te nemen, omdat ik daar zelf mijn beeld bij kan maken. Ik heb me voor deze serie ook niet verdiept in de traditie van de kruiswegstaties. Ik heb alleen die van Albert Servaes bekeken (Belgisch kunstenaar, 1883-1966. Zijn kruisweg hangt in Abdij Koningshoeven in Berkel-Enschot, AB) en één mooie statie in de kerk in Cuijk. Ik wilde niet dat de beeldtaal van anderen mij zou beïnvloeden.

Opvallend zijn de handen. Waarom handen als focus?

Toen ik een keer een modelstudie maakte, kreeg ik de handen niet zoals ik wilde. Dat kon ik niet uitstaan, en daarna ben ik alleen maar handen gaan schilderen. Heel groot en in allerlei houdingen. Ik leerde daardoor niet alleen beter handen tekenen, maar vooral ook dat handen een verhaal vertellen. Terwijl wij ons gezicht in de plooi houden of verbergen achter een masker, bewegen onze handen zonder controle en vertellen zo het echte verhaal. Handen liegen niet.

Daar komt nog bij: het zijn handen, *mijn* handen die schilderen. Het werk komt uit mijn handen. Ook in die zin vind ik handen fascinerend.

EXPOSITIE VIA DOLOROSA

Schilderijen van Cobi van Hulst (1967) in het pand van het Stadspastoraat Arnhem, Driekoningendwarsstraat 30, 6828 EH Arnhem.

**24 maart t/m 27 mei 2011,
ma. t/m vrij. 10:00-14:00 uur**

Meer informatie over de expositie:

stadspastoraat@planet.nl

(vóór een bezoek contact opnemen wordt aanbevolen vanwege evt. cursussen in de expositieruimte)

Meer informatie over de kunstenaressen en kleurafbeeldingen van de hele serie:

www.cobi-kunst.nl

De *Via Dolorosa* is als serie te koop, per statie in overleg met de kunstenaressen.

De titels van klassieke kruiswegstaties die als uitgangspunt dienden voor de afgebeelde van de *Via Dolorosa*:

I	Jezus wordt ter dood veroordeeld
III	Jezus valt voor de eerste maal
XI	Jezus wordt aan het kruis genageld
XIV	Jezus wordt ten grave gedragen.

Wat deed het met je om met deze kruisweg(staties) bezig te zijn?

Ik begon profaan, maar kwam tot de ontdekking dat je een kruis niet vrijlijvend kunt schilderen. Een kruis 'praat terug'. Het stelt vragen. Na mijn eerste statie, die waarop het oordeel geveld wordt, begon ik met de aan het kruis genagelde hand. Die bleek voor mij de moeilijkste van de hele kruisweg. Niet alleen technisch, maar ook qua betekenis. Je maakt je eigen schilderij kapot, door er een zwarte spijker overheen te schilderen. En je realiseert je hoe het moet zijn geweest: het lijden van de gekruisigde. In zekere zin was ik het zelf ook, want ik tekende ongewild mijn eigen hand na. Uiteindelijk kostte het me twee doeken om die hand goed te krijgen.

Vreemd was ook dat er in mijn omgeving steeds dingen gebeurden, die zich verbonden aan de staties waaraan ik werkte. Er was de hele tijd sprake van interactie tussen mijn werkelijkheid en mijn werk. Alsof mijn dagelijks leven mee ging doen in die kruisweg. Iets wat ik ondraaglijk en daarmee onvertaalbaar vond, was het besef dat de moeder haar zoon verliest. Ik ben zelf moeder. Het kostte me twee doeken voordat ik zag wie wie nu troosten moest daar. Het vallen herken ik ook heel erg. En het weer opstaan. Het hele leven is vallen en opstaan. En weer vallen. En opstaan.

Hoe zijn de reacties?

De reacties zijn over het algemeen positief. Ik had meer weerstand verwacht. Dat mensen meteen zouden omkeren bij het zien van de staties. In het begin verbaasde ik me erover dat mensen ze überhaupt wilden zien. Maar het werk spreekt kennelijk aan. Mensen vertellen me dat ze vaak het gevoel hebben dat hún lijden er niet mag zijn. Deze staties zeggen: jouw lijden mag er wel zijn. En zo ervaren mensen het ook. Ik heb al een paar keer gezien dat mensen tot tranen toe geroerd bij een statie zaten omdat het beeld raakt aan hun eigen kruisweg.

*Ad Boogaard is pastor-coördinator
bij het stadspastoraat Arnhem*

WEG VAN DE PIJN // Coen Wessel

De bijbel eindigt met een wereld zonder pijn. In het nieuwe Jeruzalem zal er 'geen jammerklacht en geen pijn' meer zijn, belooft het bijbelboek Openbaring. Dat klinkt prachtig, maar de utopie van een pijnloze wereld roept ook vragen.

Kan een mens nog wel voelen en leven als hij of zij geen pijn meer voelt? Verliest hij dan niet zijn identiteit? Kan een samenleving zonder pijn wel overleven?

In dit artikel denk ik na over de vele betekenissen die pijn heeft. Gegevens daarvoor ontleen ik aan het boek dat Amanda Kluvel over pijn schreef.

Pijnloze wereld

Een wereld zonder pijn was lange tijd een utopische verwachting, die alleen in een nieuwe, door God geschapen wereld mogelijk leek. Maar vanaf het begin van de 19^e eeuw lijkt een pijnloze wereld binnen de menselijke mogelijkheden te liggen. Voor pijnlijke operaties werd de anesthesie uitgevonden, voor dagelijkse pijntjes kwam aspirine op de markt. Zoals de Bijbelse utopieën van gerechtigheid en vrede in de 19^e eeuw op deze aarde realiseerbaar leken, zo leek nu ook een pijnloze wereld binnen handbereik.

Het streven naar een pijnloze wereld leverde veel op. De pijn bij ontstekingen en ziektes werd sterk verminderd. Daarnaast had de strijd tegen pijn een humaniserend effect. De gevoeligheid voor de pijn van mensen en dieren door marteling, ziekte, armoede of onrecht werd

vergroot. Het slaan van slaven en het afranselen van dieren werd breder en breder veroordeeld.

Bruce Willis

Maar al in de 19^e eeuw kwam er een tegenreactie. Zou de grotere gevoeligheid voor pijn en lijden niet alleen nog maar overgevoelige watjes produceren? Tegenstemmen tegen de pijnloze wereld grepen daarbij terug op het Antieke en Germaanse heroïsche mensbeeld, dat altijd naast de christelijke gevoeligheid voor lijden en pijn is blijven bestaan. Alleen wie zijn pijn verbijt is volgens dit mensbeeld een 'grote jongen' of een 'echte man'. Het doorstaan van pijn en lijden laat zien hoe sterk je bent en watvoor krachtige persoonlijkheid je hebt. Jij wordt niet van je stuk gebracht. Jij bent iemand die verantwoordelijkheid neemt en recht op zijn doel afgaat. In de films uit de 'Die Hard'-reeks loopt het stevige lichaam van Bruce Willis steeds nieuwe verwondingen op. Op blote voeten rent hij door een zee van glas. Toch houden al zijn verwondingen hem niet af van het doel de boze terroristen te verslaan. Het heroïsche ideaal is niet beperkt tot mannen. Tot voor zeer kort werd er door Nederlandse vrouwen neergekeken op Amerikaanse vrouwen, die een ruggenprik

wensen bij de bevalling. Die waren kleinzerig en 'los van de natuur'. In de 19^e eeuw vermengt het eeuwenoude heroïsche ideaal zich met een nieuw ideaal van de sterke mens. Deze mens schudt de christelijke weekhartigheid van zich af en is meer dan voorheen toegerust voor de harde strijd om het bestaan. Voortaan zal hij 'hard zijn als Krupp-staal' (Goebbels) en zich door geen pijn laten weerhouden. In zijn extreme fascistische gedaante is dit mensbeeld tegenwoordig taboe. Maar in superhelden en op sportvelden beleeft het - gecombineerd met een vleugje gevoeligheid en medemenselijkheid - een grote bloei. En helemaal ongevoelig ben ik er niet voor. Ik vind het erg prettig om samen te werken met iemand die tegen een stootje kan en ik probeer ook zelf zo te zijn. Niet meteen gaan kreunen als het pijn doet, hoort daar bij.

Lijden verbindt

Ook als je niet van dit soort heroïsch-reactionaire praat houdt, is er kritiek mogelijk op een pijnloze samenleving. De Poolse filosoof Kolakowski - een vermaard criticus van marxistische utopieën - bekritiseert ook de utopie van een pijnloze samenleving. In een samenleving zonder pijn zouden wij ons vermogen tot medelijden

verliezen. Alleen wie zelf kan lijden, kan ook medelijden. Pijn en lijden zijn een basisvoorwaarde voor sociale verbondenheid. Kolakowski grijpt in zijn anti-utopische gedachtegang terug op ideeën die bij de apostel Paulus een rol spelen. Paulus benadrukt dat lijden de onderlinge band van christenen doet groeien (2 Korintiërs 1: 6,7). Zijn eigen lijden ziet hij als een deelname aan het lijden van Christus (2 Korintiërs 12). Lijden kan zelfs een transformatie bewerkstelligen: wie deelneemt aan het lijden van Christus, kan ook delen in zijn luister (Romeinen 8:17). Zouden we onze eigen samenleving veranderen in een samenleving zonder pijn, dan zou ook deze verbondenheid met elkaar en met Christus wegvallen.

The Fight Club

In de film 'The Fight Club' wordt de utopie van de pijnloze samenleving beconcurrereerd door een alternatieve utopie: de samenleving van zoveel mogelijk pijn. Hoofdpersoon is de kantoorklerk Jack, die probeert te ontsnappen aan zijn eigen inhoudsloze leven van Ikea-meubels en verzekeringspolissen. Aanvankelijk zoekt hij bevrediging in het therapeutische circuit. Hij bezoekt allerlei zelfhulpgroepen van kankerpatiënten en hij geniet van alle medelijden die hij als zogenaamd stervende krijgt. Maar echt is dit niet. Dan duikt Tyler op in zijn leven. Tyler daagt Jack uit om met zijn blote vuisten te vechten en zo hard en bloedig te slaan als hij kan. Omgekeerd doet Tyler dat ook bij Jack. Vanaf het moment voelt Jack zich weer onderdeel van het echte leven. Niet alleen de kick van het extreme geweld, maar juist ook de kick van de pijn is een vitale kracht in zijn leven. Samen stichten ze een Fight-club, een

gemeenschap van gelijkgestemde jonge mannen die met elkaar vechten. 'The Fight Club' laat een andere ongerijmdheid van de utopie van de pijnloze samenleving zien. In onze cultuur wordt het aardse, materiële en lichamelijke gezien als het reële en het echte. Niet onze geest, maar ons lichaam staat centraal. Als je in zo'n culturele situatie pijn gaat bestrijden, voel je je lichaam minder. Pijnbestrijding vermindert het contact met deze essentie van je mens-zijn en lijdt zo tot identiteitsverlies. Het toebrengen en toelaten van pijn daarentegen, levert ervaringen op die begrepen kunnen worden als 'reëel' en 'essentieel'. Pijn leidt dan tot identiteit en zingeving. De film eindigt met een grootschalige vernietiging en laat zo zien dat Jacks oplossing niet werkt. Maar het probleem van identiteitsverlies in een cultuur die zijn essentie in het lichaam zoekt en tegelijkertijd pijn wil uitbannen, is er niet minder om.

Kruisiging

Net als in de Fight Club gaat het in de lijdensgeschiedenis om een combinatie van identiteit en pijn. De pijn wordt daarbij niet uitgebreid beschreven. Spijkers en hamers komen niet voor in het verhaal van de kruisiging, de kruisiging zelf wordt terloops ter sprake gebracht: 'nadat ze hem gekruisigd hadden' (Matteüs 27:35). Jezus sterft ook relatief snel. In de evangeliën ligt de nadruk veel meer op de pogingen van de omstanders om Jezus' identiteit door spot kapot te maken 'Kom dan van het kruis af, als je de zoon van God bent', 'Laat God hem redden, als hij de zoon van God is'. De omstanders proberen Jezus geestelijk te breken. Met een leider

die vlak voor zijn dood om genade smeekt, zullen zijn volgelingen het snel opgeven. Maar de spot zou veel minder effectief geweest zijn als Jezus geen pijn had geleden. De pijn is bedoeld om de zelftwijfel van Jezus - 'klopt het allemaal wat ik geloof, waarom redt God mij niet' - tot een maximum op te voeren, met het doel om hem te laten breken. In de Fight Club vindt Jack zijn identiteit dankzij de pijn. In het evangelie komt Jezus' identiteit des te scherper naar voren omdat hij niet toegeeft aan de pijn. Je kan dat interpreteren als lijdzaamheid of gehoorzaamheid, maar er zit zeker ook iets heroïsch in: ondanks alle marteling houdt hij zich vast aan God. Zou de pijn hem net als Jack dichter bij zijn eigen identiteit hebben gebracht? Ik denk dat hij nog dieper het moeilijke van zijn weg heeft ingezien. Aan zijn vrienden heeft hij niets en ook God verlaat hem hier. In Gethsemane gaf Jezus al aan dat als het aan hem lag, het zo niet zou gaan. Aan het kruis zal hij beseft hebben wat voor onmogelijke keuze hij gemaakt heeft.

Literatuur: Amanda Kluvel, *Pijn. De terugkeer naar het paradijs en de wens er weer uit te ontsnappen*, Arbeiderspers 2007

Coen Wessel is predikant te Heerenveen en redactielid van *Geruchten*.

**RELIGIONS OF THE
WORLD OVER HET
LIJDEN...**

- TAOISM**
- HINDUISM**
- ISLAM**
- BUDDHISM**
- 7th DAY ADVENTIST**
- PROTESTANTISM**
- CATHOLICISM:**
- JEHOVA'S WITNESS**
- JUDAISM**
- HARE KRISHNA**
- ATHEISM**
- TV EVANGELISM**
- RASTAFARIANISM**

SHIT HAPPENS!

// Ad Boogaard

Hoe gaan wij met lijden om in ons land? Of beter gezegd: hoe gaan we daar *niet* mee om en hoe gaan we het zoveel mogelijk uit de weg? En met 'wij' bedoel ik natuurlijk niet u en ik, maar al die anderen.

In onze huidige samenleving lijken we steeds meer moeite te hebben met tegenslag, mislukking, met wat niet goed gaat, onze onvolmaaktheid, de gebrokenheid, kortom: het lijden. En dat in één van de rijkste landen ter wereld! Waarmee weer eens bewezen is dat geld (alleen) niet gelukkig maakt. Zijn we zo verwend door onze eigen welvaart, dat we zijn verleerd hebben hoe we moeten omgaan met tegenslag? Of heeft het iets te maken met de secularisatie en zijn we met de kerk ook de rituelen en verhalen kwijt die onze ouders en grootouders hielpen om het leed te dragen? Hoe dan ook, we lijken steeds minder te kunnen lijden.

Desondanks – of juist daarom? – kijken wij graag naar het leed van een ander. Geen groter vermaak dan leedvermaak, weten ook alle omroepen - commercieel én publiek. En allerlei tv-programma's menen ons dus dagelijks te moeten amuseren met de ellende van anderen. Of het nu om 'in het wild' gefilmd leed gaat (wegmisbruikers die boetes krijgen, ziekenhuisopnames, burenruzies, bloopers op homevideo's, eenzame boeren die een vrouw zoeken), of om kunstmatig in de studio's gekweekt leed (programma's als *X-factor*). En er worden steeds

nieuwe formats bedacht om het menselijk tekort te etaleren. *Ecce homo*. Ik weet niet of dit is wat horizontaal programmeren heet, maar plat is het in ieder geval; lijden is best leuk, maar dan wel op tv én bij een ander.

Het heeft iets paradoxaals: lachen om het leed van een ander en er zelf niet aan willen. Dat brengt me terug bij onze neiging om leed koste wat het kost uit de weg te gaan en het niet aan te gaan. Voor alle duidelijkheid, ik bedoel niet dat je pijn niet zou mogen vermijden en waar mogelijk moeten bestrijden. Integendeel, waarom zou je (laten) lijden als dat niet per se hoeft? Sterker nog: we moeten al het leed als gevolg van geweld, armoede, ziekte, enzovoort, overal ter wereld bestrijden. Dat is een teken van beschaving, en er is in dat opzicht genoeg te doen. Ik ben geen sadist of masochist. Maar er is nu eenmaal lijden waar je niets tegen kunt doen, behalve mee-lijden. En juist dat vinden we lastig. De ellende van de ander zien we tegenwoordig liever als zijn of haar 'proces', om het daarmee bij die ander te kunnen laten en er niets mee te hoeven, dan dat we het gevoel van onmacht bij onszelf toelaten. Onmacht, omdat we niet in staat zijn de ellende weg te nemen. En we negeren het appèl om mee te dragen, mee te lijden en onze compassie te tonen. Liever vluchten we weg in het zoeken naar - of zelfs het eisen van - oplossingen, second opinions en alternatieven van artsen, onderwijzers, 'de' overheid, 'het' rijk, enzovoort. Liever dat, dan te accepteren of - met een mooi woord - te *aanvaarden* dat dingen soms zijn zoals ze zijn. Dat je dingen overkomen zonder dat je er ook maar iets aan of tegen kunt doen. Ziekte, een kind dat stil is of juist alle dagen heel druk, ontslag, een leuke band, rimpels, haaruitval.

Shit happens!

Shit Happens

This Shit Happened Before

If Shit Happens, Take A Hostage

When Shit Happens, Is It Really Shit?

Shit Happens On Saturday

Shit Won't Happen If I Work Harder

If Shit Happens I Deserve It

Knock, Knock, "Shit Happens"

Why Does Shit Always Happen To Me?

Shit Happens Rama Rama Ding Dong

No Shit

Send More Shit

Let's Smoke This Shit

NAAR EEN ETHIEK VAN DE KWETSBAARHEID // Christa Anbeek

Het burgerinitiatief *'Uit Vrije Wil'* werkt aan een wetsvoorstel dat het mogelijk moet maken ouderen die hun leven voltooid achten te helpen bij het sterven. Om deze hulp te kunnen bieden, worden speciale stervenshulpverleners opgeleid. Geestelijk verzorgers, psychologen en filosofen – beroepsgroepen zonder een medische achtergrond - kunnen via een speciaal traject worden opgeleid tot zo'n stervenshulpverlener.

Een stervenshulpverlener voert een aantal gesprekken met de oudere waarbij biografische en existentiële vragen van verlies van identiteit, zingeving en ontluistering centraal staan. En als de stervenshulpverlener na een aantal gesprekken concludeert dat de stervenswens inderdaad vrijwillig, authentiek en duurzaam is, wordt een tweede stervenshulpverlener ingeschakeld die de conclusie van de eerste hulpverlener op zorgvuldigheid toetst. Als ook hier het licht op groen gaat, schrijft een aan de Stichting voor stervenshulp verbonden arts de benodigde middelen voor. De stervenshulpverlener overhandigt de middelen en blijft bij de oudere aanwezig tot na het overlijden.

'Voltooid leven'

De discussie rond dit voorstel heeft tot nu toe het nodige stof doen opwaaien. Voor- en tegenstanders mengen zich in het debat. Opvallend is dat de discussie vooral langs juridische en medische lijnen wordt gevoerd. De vraag hoe wij ons vanuit zingevingsperspectief tot onze eindigheid en kwetsbaarheid

verhouden lijkt te ontbreken. Op de website van *Uit Vrije Wil* worden belangrijke achterliggende waarden verwoord. Zo wordt het belang van vrijheid en zelfbeschikking onderstreept. Deze vrijheid omvat ook de laatste levensfase en beslissingen over sterven en dood. Op niemand rust de plicht tot leven.

Zelfbeschikking wordt door *Uit Vrije Wil* als een wezenlijk beginsel van onze beschaving gezien en is het fundament van dit burgerinitiatief. Aan de vrije mens die zijn leven als voltooid beschouwt, komt het recht toe zelf te bepalen hoe en wanneer hij wil sterven.

Daarnaast speelt het begrip 'voltooid leven' een centrale rol. Soms zien mensen geen mogelijkheden meer hun leven in een voor hen zinvolle vorm voort te zetten en krijgen ze het gevoel zichzelf te overleven. Alles wat gedaan moest worden, is gedaan. Alles van waarde ligt achter hen en alleen leegte resteert nog. Angst voor de toekomst speelt een rol, waarin wellicht afhankelijkheid van de hulp van anderen en het verliezen van elke vorm

van regie over het eigen leven. De confrontatie met fysieke ontluistering en een onomkeerbaar verlies van de persoonlijke waardigheid maken het leven tot een kwelling.

Vrijheid, zelfbeschikking en zelfontplooiing die *Uit Vrije Wil* als centrale waarden naar voren schuift, zijn kenmerkend voor de moderne samenleving. En juist hier moeten de beroepsgroepen die *Uit Vrije Wil* als stervenshulpverleners op het oog heeft (geestelijk verzorgers, filosofen) een kritisch tegengeluid laten horen. Want onze menselijke waardigheid bestaat niet louter uit vrijheid, zelfbeschikking en zelfontplooiing. Het mensbeeld dat achter deze waarden schuilgaat is dat van een autonoom, afzonderlijk individu, dat vanuit een eigen positie een weg door het leven uitstippelt en daarbij kiest wat het wel en niet wil. Maar zo is het leven niet.

Kwetsbaar en afhankelijk

Naast de genoemde waarden die in onze cultuur zo centraal staan, zijn er andere gegevenheden in het leven waarachter andere

belangrijke waarden schuilgaan en die een uitdaging vormen voor ons nadenken over menselijke waardigheid. Zo is elk mens in de eerste jaren van haar bestaan totaal afhankelijk van de welwillendheid en goedheid van anderen. Wij worden niet geboren als een 'ik', maar we worden geconstitueerd tot de persoon die we zijn in en door relaties met anderen. Die anderen kunnen goed voor ons zijn of slecht, en daarin zijn wij kwetsbaar en afhankelijk. Deze kwetsbaarheid en afhankelijkheid is altijd pijnlijk. Als de ander van wie wij afhankelijk zijn geen oog voor onze lichamelijke en emotionele behoeften en wensen hebben, raken we beschadigd. Als anderen ons wel met liefde en goedheid bejegenen, hechten wij ons en lopen we het risico onze gehechtheden kwijt te raken. Vroeg of laat verliezen wij de ander. Dit is een ramp omdat wij niet een 'ik' zijn tegenover een 'jij', maar omdat ik en jij wezenlijk met elkaar verbonden zijn. Verlies van een ander is wezenlijk zelfverlies. Verbondenheid doet vroeg of laat altijd pijn.

Persoon worden we in en door relaties met anderen

Vanuit het pijnlijke gegeven van onze kwetsbaarheid en afhankelijkheid, is het niet verwonderlijk dat autonomie,

zelfbeschikking, vrijheid en geloof in een onafhankelijk individu als belangrijke waarden naar de voorgrond van onze cultuur geschoven zijn. Toch is het niet wenselijk om deze waarden als enige tot het fundament van onze cultuur te verklaren. Het onbenoemd laten van andere waarden maakt dat ze uit het zicht verdwijnen. Dit is een filosofische en zelfs politieke keuze, met alle gevolgen van dien.

Rijker alternatief

Kwetsbaarheid en afhankelijkheid gaan ons hele leven door. Van de kindertijd tot de ouderdom. In ons volwassen leven kunnen we het meest in de illusie geloven dat ze afgedaan hebben, maar er hoeft maar iets te gebeuren of we voorzien ons zelfbedrog. Ziekte, een kinderwens die niet vervuld wordt, werk dat niet lukt. Ook dan nog kunnen we kwetsbaarheid en afhankelijkheid bestrijden. Er zijn tal van cursussen waarin ons geleerd wordt hoe onze grip op het leven te hernemen. Maar op een dag komt er een einde aan onze weerbaarheid. Natuurlijk kunnen we dan onze toevlucht nemen tot de laatste definitieve mogelijkheid van *Uit Vrije Wil* en besluiten dat ons leven voltooid is. Om er vervolgens met behulp van een stervenshulpverlener een einde aan te maken. Maar hoe vrij is die keuze als wij met elkaar onszelf een leven lang hebben blind gestaard op een beperkt aantal waarden? Wellicht was er

al veel eerder een rijker alternatief.

Kwetsbaarheid en afhankelijkheid kunnen als intrinsieke waarden van het menselijk bestaan worden gezien. Zij roepen ons op tot verantwoordelijkheid en in vrijheid aangaan van verbondenheid. Al het leven is kwetsbaar. Niemand is onafhankelijk. Het zorgvuldig omgaan met elkaar, de ander willen zien, zelf gezien durven worden in de eigen kwetsbaarheid, verantwoordelijkheid nemen voor het welzijn van een ander, anderen verantwoordelijkheden voor jouw welzijn laten dragen. Dit alles is niet een last of een schande. Het komt niet in mindering op onze menselijke waardigheid, zoals velen vandaag de dag denken. Het vormt juist de kern ervan.

Christa Anbeek is Remonstrants predikante. Ze werkt als Universitair hoofddocent bestaansfilosofie aan de Universiteit voor Humanistiek. Onlangs verscheen van haar het boek *Overlevingskunst. Leven met de dood van een dierbare*, Ten Have 2010. Dit boek is een zoektocht naar hoe wij ons kunnen verhouden tot de eindigheid.

DE BROER VAN JOB // Kees van der Zwaard

**Inderdaad, God, we moeten praten...
Dat gesprek moet gaan over de ongerijmdheid van het bestaan, over de absurditeit die zich zo alledaags bij mij aandient. Zoals Judith Herzberg zegt in Rijgdraad: 'Dingen gebeuren'. Een simpele zin waar een gapende afgrond achter schuilgaat.**

Het gesprek met God verloopt bij mij al lang via de figuur van Job. Ik studeerde Nederlands in Amsterdam in een tijd dat metafysica en poëzie niets met elkaar te maken mochten hebben. Intellectuele medestudenten kochten existentiële, nihilistische romans. Met oudjaar stuurden ze rouwbrieven om de tijd ten grave te dragen. Overduidelijk had niemand nog wat meegemaakt, dus doen alsof was het enige wat er op zat.

Ik wilde ook iets kopen en schafte Pé Hawinkels' vertaling van Job/Prediker aan. Met een twijfelaar en een scepticus kon ik nog wel aankomen, dacht ik. Ik begon te lezen en hoorde stemmen die me niet meer zouden verlaten. Wel verliet ik de neerlandistiek.

Met de scepticus en de twijfelaar op mijn schouders, worstelde ik me jaren later door alle 42 hoofdstukken van Job heen. Ik was inmiddels predikant en moest het boek uitleggen. Vooral aan mijzelf. Maar zo werkte het niet. Ik kon mijn eigen verdriet niet verklaren, mijn leed niet uitleggen. Ik kon alleen overleven. Mede mogelijk gemaakt door Job.

De theaterwereld vroeg me om over Job te schrijven. Ik schreef en speelde vanuit wat was blijven steken in mijn buik:

*Ik ben de troost voorbij.
Al wat ik zoek is een aanwezigheid
die mij vertelt dat ik er ergens nog toe doe.*

...

*Ik roep tegen de stilte in: ontken mij niet,
ik wil niet meer zijn dan een mens.
Mijn stem breekt voor God tegen God.*

Na tachtig voorstellingen stopte ik met Job. Dat had niet gehoeven. Lijden verkoopt goed. Maar ik moest verder. Verder leven. Dat werd de vraag: verder leven, hoe doe je dat? Inmiddels ben ik tien jaar verder. Dus blijkbaar heb ik verder geleefd. Tijd voor *De broer van Job*. Het verhaal van een man voor wie Job lange tijd een held was. Job, de rechtvaardige, de man die staande blijft in zijn verdriet. Maar Job is niet langer zijn held. Daarvoor is zijn leven te pijnlijk geworden. Als Job nog iets kan zijn, dan is het zijn oudere broer. Maar dan moet deze man zijn eigen verlies erkennen. Pijnlijk, maar hopelijk een pijn die troost toelaat en zo bevrijdt.

Kees van der Zwaard is schrijver, theoloog en theatermaker.

De broer van Job gaat op 2 november, Allerzielen, in première.

Zie: www.keesvanderzwaard.nl

HOE VERDER MET DE VEERTIGDAGENTIJD? // Rienk Lanooy

'Christus' lijdend... is een borgtochtelijk lijdend, omdat Hij de Borg is voor Zijn volk. Zijn Vader, de Rechter, eist van de gevallen mens betaling van de schuld, die wij in Adam bij Hem gemaakt hebben door onze gruwelijke zonden... Zijn gebed is dus een Borgtochtelijk gebed, alleen voor hen, voor wie Hij Borg is. Dat zijn alleen de uitverkorenen.'

Tja, hij is nog steeds te koop, De bijbelse geschiedenis aan onze kinderen verteld, inclusief de aanbeveling van ds G.H. Kersten uit 1948: 'Wat nu in het werk van B.J. van Wijk geboden wordt, is zeer eenvoudig en spreekt tot de kinderen in verstaanbare taal'. Over dat laatste valt te twisten. Ik had er een omgekeerd Louis van Gaal-gevoel bij: 'Ben ik nou zo dom of zijn zij zo slim?'

Over de verstaanbaarheid van de lijdensverhalen is veel te doen bij kinderbijbelvoorlezende ouders. Vaak komt de vraag weer terug: moet ik het verhaal van Goede Vrijdag wel aan mijn kinderen vertellen en zo ja, hoe dan? Komt deze vraag nu voort uit een oprechte zorg hoe om te gaan met de tere kinderziel, of zegt ze meer over de verlegenheid van ouders zelf bij dit verhaal? Diezelfde vraag heb ik me gesteld bij de (recente?) traditie van de veertigdagentijdprojecten. Over het algemeen staan de veertig dagen voor een periode van eenvoud en

verstilling. Maar wat ik zie is een stapel aan impulsen aan de liturgie: het gloria valt dan wel weg, maar we krijgen er een projectlied, posters, liturgieomslagen, voorbedachte toneelstukjes, liturgisch geschikte bloemen, inspiratiedagen en -beurzen en een parallel lopend project van *Kerk in Actie* voor terug, op zijn beurt weer voorzien van eigen materiaal. Het is waar: de veertigdagentijd onderscheidt zich daarmee duidelijk van andere momenten van het kerkelijk jaar. Maar de vraag is toch ook: hoe onderscheidt die periode zich dan? Ik lees bij *Bonnefooi*:

'Het veertigdagenproject... heeft de titel gekregen 'De woestijn leeft'. Een mooi thema voor de veertigdagentijd en de tijd daarna. De veertigdagentijd begint immers van oudsher met de woestijn. De vraag is: 'Hoe kan je het leven tot een feest maken? Hoe breng je de 'woestijn' van het leven tot bloei. In de veertigdagentijd proberen we daar een antwoord op te vinden.' (uit: *Bonnefooi* 16/2 2011)

En vraag me af: is dat inderdaad de kernvraag van de veertigdagentijd: 'Hoe kun je het leven tot een feest maken?'

Ik meen van niet en vraag verder: Komen deze projecten nu voort uit een oprechte zorg voor een verantwoorde omgang met de veertig dagen (ik twijfel niet aan de oprechtheid), of weerspiegelen ze ook verlegenheid om met de

vragen van het lijdend bezig te zijn? Ik weet wel: de klassieke teksten van de veertig dagen zijn geen lijdendsteksten. Maar ze zetten het verhaal van Jezus wel op scherp. En precies dat laatste mis ik in de projecten. Het is mooi (soms), ethisch verantwoord, het roept op tot participatie en actie, het is onderscheidend, maar het ontbreekt aan eenvoud en verstilling, aan een concentratie op de laatste dingen. Het moet toch mogelijk zijn dat ook op kinderniveau ter sprake te brengen. Inderdaad, niet als *De Bijbelse geschiedenis* het doet, maar tussen het ene uiterste en het andere zit nog wel wat ruimte. En wil je echt nadenken over de vraag hoe je van je leven een feest kunt maken, doe dat dan in de vijftig dagen na Pasen. Want daar ontbreekt het nu soms aan (ook bij Kerst): we zijn heel druk met de voorbereiding bezig, maar als het feest er eenmaal is, is het met alle projecten opeens voorbij. Je zou zeggen: met Pasen begint het pas.

Rienk Lanooy is predikant te Den Haag en redactielid van *Geruchten*.

LIJDENSVERHAAL

FOR KIDS // Irma Hoogendoorn

Toen ik stage liep als 'pio', was één van mijn opdrachten het geven van catechese. Het werd de avondmaalscatechese, voor kinderen tussen 8 en 12 jaar. Ik gebruikte een bestaande methode, gebaseerd op een hongerdoek.

Het materiaal besloeg vier middagen en stelde iedere keer een ander verhaal centraal. Het kernverhaal rond het avondmaal (de viering van het laatste avondmaal) stond er echter niet bij, iets dat me toch verbaasde. Want hoe kan je het over het avondmaal hebben zonder dat je het verhaal over de instelling ervan niet vertelt?

Niet voor kinderoortjes bestemd?

Het voorwoord gaf echter het antwoord: *het is niet aan te raden om het lijden van Jezus Christus te benadrukken tijdens de catechesebijeenkomsten, daar de verhalen te wreed zijn voor deze leeftijdsgroep.* Daar was ik het niet mee eens. Als je het avondmaal viert, gedenk je toch het lijden, sterven en opstaan van Jezus Christus. Dat weglaten, geeft de kinderen het verkeerde beeld over het avondmaal. Dat vond blijkbaar één van de ouders ook. Toen ik aan het begin van de catechese vroeg waarom we avondmaal vieren, stak een meisje (9 jaar) haar vinger op en sprak: 'Jezus is gestorven en weer opgestaan. Dat vier je tijdens het avondmaal'. Juist ja. Wie zei er ook alweer dat het lijden niet voor kinderen uit die leeftijdsgroep was?

Terughoudendheid

Toch merk ik meer terughoudendheid onder collegapredikanten als het gaat over het met kinderen over het lijdensverhaal spreken. Dat terwijl het toch, samen met dat van de opstanding, één van de kernverhalen van het christelijk geloof is, misschien wel het belangrijkste! Zouden de kinderen niet juist dit

verhaal moeten leren kennen, als we ze het geloof in al haar volheid willen doorgeven? Misschien is het wel daarom dat kindernevendienstmethode *Vertel het maar* dit jaar in haar veertigdagentijdproject 'de Levensweg' het hele lijdensverhaal van Jezus centraal laat staan: het prille begin op de eerste zondag van de veertigdagentijd tot en met de opstanding op Paaszondag. Het is een dubbel inspelen: kinderen de kern van het christelijke geloof bijbrengen en tegelijkertijd ook iets doen aan het steeds meer wegzakken van de betekenis van het Paasverhaal (ook een 'bijwerking' als je het verhaal niet meer aan kinderen doorgeeft!).

Toch doen?

Nu snap ik het ergens wel: de verhalen rondom het lijden en sterven van Jezus Christus zijn inderdaad verhalen die bol staan van list, bedrog, geweld en dood. Misschien hebben we zelf wel moeite met die verhalen, en denken dan al snel dat kinderen die moeite zullen delen. Dit hoeft niet het geval te zijn. Wat ze tegenwoordig op de televisie zien is net zo erg en veel dichterbij hun bed dan de verhalen van duizenden jaren geleden die in de Bijbel staan.

Toch hebben de mensen die terughoudend zijn het lijdensverhaal aan de orde te stellen voor een deel gelijk. Als je kinderen alleen het verhaal over het sterven (en de aanloop daarnaar toe) vertelt, dan zullen ze er niets mee kunnen. Zeker als je niet kan uitleggen waarom Jezus die toch wel oneerlijke weg moest gaan. Als je echter het hele verhaal vertelt:

van begin tot de opstanding aan het einde (inclusief de uitspraken van Jezus die over zijn lijden gaan), dan kunnen ze er wel wat mee. In de lijdensverhalen vertelt Jezus namelijk voortdurend dat hij wel dood zal gaan, maar dat hij ook weer op zal staan. Dat dit gebeurt, maakt de afloop mooi en de moeite waard om

door te geven. Niet alleen aan kinderen, maar aan alle christenen op aarde. Want met deze wetenschap kan iedereen verder. En dat is ook precies de bedoeling.

Irma Hoogendoorn is PKN-predikant in algemene dienst, verbonden aan JOP.

RUBRIEK // STUDIEVERLOF

OP ADEM KOMEN // Helmer le Cointre

Met volle teugen heb ik genoten van m'n studieverlof 'oude stijl'. Het was niet alleen verkwikkend om een poosje afstand te nemen van de hectiek van het predikant zijn in een middelgrote stad, het was wat mij betreft ook nodig. Het heeft mij in staat gesteld om mijn 'instrumentarium' uit te breiden en tegelijk te reflecteren op waar ik mee bezig ben. Persoonlijke ontwikkeling en dienst aan de gemeenschap gingen daarbij in mijn beleving hand in hand.

Na een Klinisch Pastorale training en een opleiding 'Leiding geven aan Bibliodrama', heb ik m'n laatste studieverlof vooral besteed aan literatuurstudie en aan het schrijven van een 'levensloop' van de gemeente waar ik inmiddels ruim achttien jaar werk. Na tien jaar had ik de behoefte om na te gaan of er zoiets als een geestelijke biografie te schrijven zou zijn van onze gemeente die eind zeventiger jaren begon als pioniersgemeente in een nieuwbouwwijk. In een compact en meditatief verhaal

beschreef ik toen de ontwikkelingsfasen die ik zag.

In mijn volgende verlof heb ik die draad weer opgepakt, en heb praktisch alle liederen die in de loop van de jaren in deze gemeente ontstaan zijn, verzameld en in een theologische context geplaatst. Dit resulteerde in een bundel met de titel: 'Op de adem van een stem'. In die bundel heb ik de liederen zo gerangschikt dat zij als uiting van een bepaalde modus van kerk-zijn kunnen worden bekeken. Namelijk, die van lokale gemeenschap (1), verbonden met de bronnen van ons geloof (2) en op weg gezet in de wereld (3).

Gemeenschap ter plekke

Hier heb ik liederen weergegeven en beschreven die de 'couleur locale' van onze gemeente weerspiegelen. Zo zijn wij: gemeente in déze nieuwbouwwijk (a) in de hoofdstad van Friesland (b) en tegelijk verbonden met de wereldwijde kerk (c).

a. Het 'Lied van de wijk' bijvoorbeeld, werd gemaakt ter gelegenheid van de 'dag van de wijk' waarop buurtbewoners

kennis konden maken met alle instellingen en instanties in de wijk. Dit lied - 'Camminghaburen!' - wordt af en toe gezongen op momenten waarop kerk en buurt samenkomen.

b. De verbondenheid met de Friese context komt tot uitdrukking in het (gedoseerde) gebruik van het Fries in onze diensten, naast het Nederlands. Een voorbeeld daarvan is een gezongen gebed - 'God gedachte gevoel' - van de Friese dichter/schrijver/therapeut Willem Abma. Dit zingen we zowel in het Fries als in het Nederlands.

c. De wereldkerk komt op tal van manieren ons gemeentelven binnen. Bijvoorbeeld via gemeenteleden die reizen maken naar Taizé of Iona, Latijns-Amerika, Afrika of het Midden-Oosten. Symbolen worden meegenomen en vinden een plaats in de kerk(zaal), liederen vinden hun weg naar onze vieringen. Een voorbeeld is een eigen vertaling die ik maakte van 'La Paz del Señor' - 'De vrede van Hem, de Opgestane'.

Verbonden met bronnen

In het tweede deel beschrijf ik liederen die op de één of andere manier uitdrukking geven aan de verbondenheid met bronnen en 'geleidende elementen' van ons geloof: De Bijbel, Israël, de taal van vandaag, de persoonlijke ervaring van mensen, het gebed, symbolen en rituelen. En ook: het ambt van gelovige en van Dienaar van het Woord. Een scala van liederen passeert de revue, door diverse mensen in onze gemeente geschreven. Soms eendagsvliegen, anderen inmiddels 'evergreens'. Tot de laatste categorie behoort zeker het dooplied 'Werd je ooit als kind gedoopt', dat van veel gemeenteleden in geen enkele doopdienst mag ontbreken.

Op weg gezet

In het laatste deel zijn liederen te vinden die de navolging tot thema hebben, het op weg zijn in deze wereld. Voorbeeld daarvan is het musicalproject dat rond het jaar 2000 een enorme impuls aan

onze gemeenschap gaf. Twee jaar lang is gewerkt aan dit project waarin gemeenteleden de vragen in de wereld van vandaag verbonden met bijbelse verhalen en figuren. Rode draad was een fictieve treinreis langs verschillende continenten, waar je telkens een bijbelse figuur tegenkwam. Van Job in Latijns-Amerika, tot Maria in het Midden-Oosten. Een Pelgrimslied op een tekst van collega Pieter Lootsma brengt de essentie van de menselijke pelgimage onder woorden: 'Liefde hoop ik te ontmoeten, op mijn weg. Liefde mag ik leren op mijn weg.'

Verantwoording

Doel van mij laatste studieverlof was verantwoording afleggen van waar ik mee bezig ben als predikant, samen met mijn collega Sita Hofstra en kerkmusicus Marcus Veenstra. Waarom doen we zoals we doen, en ook: wat heeft deze praktijk in de loop van de jaren opgeleverd? Ik heb er de

nodige literatuurstudie in verwerkt en tegelijk geprobeerd het zó op te schrijven dat een niet theologisch geschoold gemeenteled het kan volgen. Het studieverlof én het product dat het opleverde, heeft een bijdrage geleverd aan het gelovig zelf-verstaan van de gemeenschap en van de gelovigen die er deel van uit maken.

Ik kan nog niet goed zeggen of de nieuwe verplichte nascholing voor mij een verrijking zal betekenen of een verlies. Zal ik de ruimte en de vrijheid houden om in dat verlof bezig te zijn op een manier die past bij de plek waar ik werk en de manier waarop ik predikant ben?

Helmer le Cointre is predikant in Leeuwarden Camminghaburen en Leeuwarden Huizum (oost).

Wie belangstelling heeft voor 'Op de adem van een stem', kan contact opnemen via: hlecoin@tiscali.nl

'DE HOF'

Een kort herhaal-lied dat wel 'het credo van Camminghaburen' is genoemd. Het geeft uitdrukking aan verwondering en dankbaarheid. Het lied is gemakkelijk door alle generaties mee te zingen.

Tekst: Helmer le Cointre,
Muziek: Marcus Veenstra,
Copyright: Protestantse Wijkgemeente Leeuwarden-Camminghaburen

The image shows a musical score for the hymn 'DE HOF'. It consists of three staves of music in a single system, written in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 4/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics 'Een tuin om in te spe - len, Gods'. The second staff contains 'lief - de als een bron; en jou om mee te'. The third staff contains 'le - ven, in Zijn zon.' The music is simple and melodic, suitable for congregational singing.

RUBRIEK // GERUCHTENMACHINE

OP ZOEK NAAR EEN NIEUWE VORM VOOR DE ZONDAG: ***SOCIAL SUNDAY*** // Fred Omvlee

Als predikant binnen de krijgsmacht voel ik mij een 'vrije vreemdeling', zoals Bert de Leede dat als ideaal ziet voor de predikant ('Terug naar de ziel van het predikantschap', *Reformatorisch Dagblad* 4 februari 2011). Ik probeer het heilige op te zoeken en vorm te geven. In de buitenwereld zoals ik die ervaar in de marine, maar ook in mijn geseculariseerde vriendenkring.

In 2009 leerde ik de Social Media kennen, allereerst door LinkedIn. Verschillende uitnodigingen keeg ik via de mail binnen. Na ze aanvankelijk genegeerd te hebben, werd ik nieuwsgierig en maakte een account aan. Een feest van herkenning volgde, want ik trof de ene na de andere bekende van vroeger aan, nu met klinkende titels en banen. Omgekeerd was er verwondering dat ik dominee was geworden - ooit studeerde ik rechten... Maar leuke mails volgden.

'Zou je geen kerkdienst via LinkedIn kunnen organiseren' vroeg ik me op het medium af en de volgende dag had het ANP het al opgepikt. De eerste LinkedIn-kerkdienst vond daadwerkelijk plaats in Amsterdam.

Het groepje meedenkers dat zich had gevormd besloot door te gaan, en onder de titel 'Social Sunday' organiseren we met enige regelmaat een inspirerende bijeenkomst op de zondagmiddag met verschillende sprekers, stilte, ontmoeting en borrel toe. Voor de kerkganger is het een alternatief voor de kerkdienst, voor de niet-kerkelijke bezoeker is het een alternatief voor de kroeg. Via een LinkedIngroep, een website www.socialsunday.nl, een Twitteraccount (@socialsundaynl) en een Facebookgroep houden we contact en maken we publiciteit. We hebben geen budget, dus we betalen de onkosten uit eigen zak en zijn afhankelijk van bijdrages van aanwezigen.

Tot nu toe hebben we onderdak gevonden in een kerkelijk gebouw van de Protestantse Kerk Amsterdam, in studentensociëteit LANX, in de villa VE90 van het studentenpastoraat, in het Bijlmer Parktheater, in de Muiderkerk en in februari 2011 in de Oude Kerk te Amsterdam. Ja, alles gebeurt tot nu toe nog in Amsterdam. Maar in mei vindt er een Social Sunday plaats in Delft en later mogelijk in Utrecht. Nodig ons uit, dan komen we naar jouw plaats/kerk/locatie!

De harde kern van ons team bestaat uit Bas van der Bent (voorheen maatschappelijk werker, nu student theologie en fervent gastvoorganger en twitteraar), Sergio Felter (enthousiast buitenkerkelijk webbeheerder met Surinaamse roots en werkzaam bij de Protestantse Kerk Amsterdam) en mijzelf. Iedere Social Sunday is anders en altijd werken we met een locale organisatie. We worden geïnspireerd door het fenomeen *TED*: een site waarop mensen enthousiast nieuwe ideeën delen (www.ted.com).

Persoonlijk voel ik me gedreven door de gedachte dat Gods geest overal aanwezig is en dat mensen religieuzer zijn dan we binnen de kerken geneigd zijn te denken. In een

geïnteresseerde ontmoeting, helemaal als dat in een inspirerende oude kerk plaatsvindt, is - naar mijn gevoel - God aanwezig.

Fred Omvlee is krijgsmachtpredikant en mediapionier.

Meer info over Social Sunday?

Zie: www.socialsunday.nl

of neem contact op met Fred Omvlee:

fred@socialsunday.nl

www.twitter.com/socialsundaynl

www.twitter.com/fromvlee

tel: 06-53441895

COMPASSIE EN POLITIEK // RUARD GANZEVOORT

Politiek en theologie hebben alles met elkaar te maken, zo bleek tijdens de laatste studiedag van *Op Goed Gerucht*. Als geloof betekenis heeft voor het leven in deze wereld, dan heeft het ook politieke consequenties. Politiek gaat uiteindelijk niet alleen om belangen en macht. Het gaat om de fundamentele vraag naar het goede leven, om een visioen hoe dit land en deze wereld eruit zouden moeten zien.

Met *De Linker Wang* zijn we steeds bezig op dat snijvlak: een levensbeschouwelijke benadering van maatschappelijke en politieke vragen en een politieke benadering van levensbeschouwelijke vragen.

Natuurlijk hebben preekstoel en politieke arena daarin een eigen rol, een eigen taal en eigen mogelijkheden en begrenzingen. De verbinding ligt in de vraag wat je ten diepste drijft.

Voor mij is dat de notie van compassie: je laten raken door wat zwak en kwetsbaar is en je verantwoordelijk weten. Politiek met compassie gaat over de drijfveer (passie) het lijden (passie) te verminderen. Niet de wereld overlaten aan het recht van de sterkste, maar opkomen voor het

recht van de zwakste. Niet meegaan in de polarisatie die hoogtij viert, maar zoeken naar verbinding tussen mensen, tussen groepen en tussen mens en natuur.

Binnen *De Linker Wang* zijn we volop in gesprek over de vraag wat politiek met compassie concreet betekent. Ik hoop dat kerken en predikanten de parallele vraag oppakken wat het betekent in deze wereld kerk met compassie te zijn.

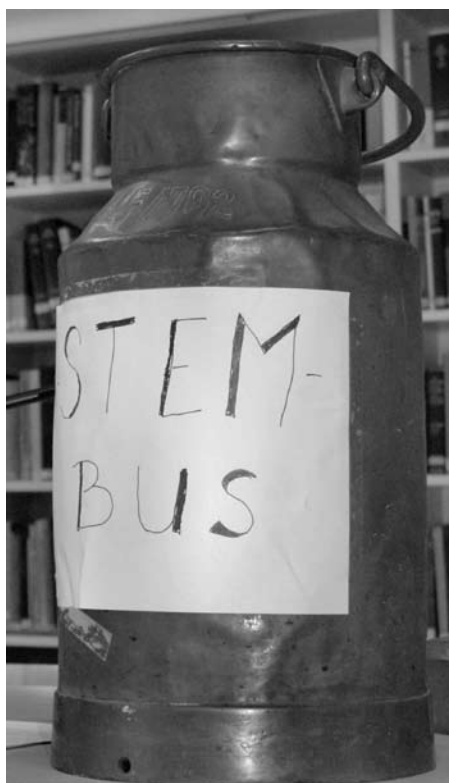
Ruard Ganzevoort is kandidaat Eerste Kamerlid voor GroenLinks, voorzitter van *De Linker Wang* en hoogleraar praktische theologie aan de VU.

Een proefnummer van *De Linker Wang* is aan te vragen via: www.linkerwang.nl

STEMMING BINNEN OGG

Tijdens de laatste Geruchtdag - 14 januari 2011: *Kerk & Politiek* - werd na een intensieve gedachte-wisseling het stemgedrag van de aanwezigen gepeild - officieus, en enigszins hilarisch. Het resultaat:

GroenLinks	45
PvdA	19
CDA	6
SP	4
CU	3
D66	2
VVD	1
PVV	1
PvdD	1

Redactie

Rolinka Klein Kranenburg

Rienk Lanooy

Lyonne Verschoor

Dick Vos

Coen Wessel

Maartje Wildeman

Redactieadres

Rolinka Klein Kranenburg

Laaxumstraat 15

3826 AH Amersfoort

rkleinkranenburg@hotmail.com

Ontwerp

Rob de Bree

De nieuwsbrief 'Geruchten'
verschijnt driemaal per jaar

Een abonnement kost € 20,-
per kalenderjaar

Predikanten, kerkelijk werkers en
theologiestudenten kunnen zich
aansluiten bij Op Goed Gerucht via:
Dick Vos, dick.t.vos@gmail.com
(tevens voor adreswijzigingen)

www.opgoedgerucht.nl

Op Goed Gerucht

